

Mersijja, žalopojka starog pjesnika Er-Rundija

OPOMENA ENDELUSA

Fikret PAŠANOVIĆ

U toku rata i agresije na Bosnu i Hercegovinu, mnogi su povlačili paralele između aktualnih događanja i svega što je zadesilo muslimane u Španiji. Poređenja su uistinu umjesna, mnoštvo je dodirnih tačaka i, što je najvažnije, završetkom oružane borbe nismo ni izbliza na sigurnom da nas u konačnosti ne očekuje sudbina Endelusa, muslimanske Španije. Nekoliko ratnih i poratnih godina su prava sitnica u poređenju sa dužinom trajanja agonije kroz koju su oni prolazili. I to nam treba biti pouka.

Prije nekih dvadesetak godina se na studiju iz književnosti obrađivala i više jezički analizirala *Mersijja*, pjesma žalopojku Ebu-l-Beka'a er-Rundija (أبو البقاء الرندي), endeluskog pjesnika iz trinaestog stoljeća, o kojem nema nekih detaljnijih podataka, a u kojoj on lamentira nad sudbinom nekoliko španskih gradova, uključujući Sevilju, Valensiju, Mursiju, Jaén i Kordobu, koji su pali u ruke Ferdinanda III Kastiljskog. Pjesma je napisana 1267. godine, a Sevilja, posljednji od nabrojanih gradova, pala je 1248. godine. Pjesma je jezički izuzetna, strukturirana prema klasičnom obrascu: prvo, govor o mijenama sudbine na općem planu, pa gorka sadašnjost i potresni prizori iz nje. Rimuje se na harf nun, pa se naziva i *nunijja*, a napisana je u metru zvanom *besit* (na oblik مستفعلن فاعلن mustef'ilun fa'ilun mustef'ilun fe'ilu).

Sada, godinama kasnije, sjetih se te pjesme, ovoga puta ne samo radi umjetničkih kvaliteta, nego radi njenog odzvanjanja bosanskom sudbinom. Nisam imao njen tekst, nađoh ga na Internetu¹ i, evo, nudim ga u prilično do-

slovnom prijevodu, uz pokušaje da se ponegdje postigne i neka rima. Objavljivanje originalnog teksta će dobro doći poznavacima arapskog jezika te našim studentima i učenicima.

Spomenuh dužinu agonije. Padom ovih gradova, činilo se da je sve gotovo. Međutim, Granada je pala tek 1492. godine. Mic po mic, dakle. Šta u historiji znači tričavih dvjestotinjak godina!? Međutim, ni tada ne bješe kraj. Kraj je bio više od stotinu godina kasnije, kad je, 1609. godine, uslijedio konačan izgon.²

لكل شيء إذا ما تم نقصان
فلا يغرب بطيب العيش إنسان

هي الأميور كَمَا شَاهِدْتَهَا دُولُ
مَنْ سَرِهَ زَمَنْ سَاءَتْهُ أَرْمَانُ

وهذه الدار لا تُبقي على أحد
ولا يدوم على حالٍ لها ثنان

يُمزق الدهر حَيْثُمَا كَلَّ سَابِغَهُ
إذا نبت مشرفيات وخرصان

وينتضي كل سبب للفناء ولو
كان ابن ذي بزن والغمد غمدان

أين الملوك ذَوو التيجان من يمن
وأين منهم أكاليل وتيجان؟

وأين ما شاده شَدَادٌ في إرم
وأين ما ساسه في الفرس سَاسَانُ؟

وأين ما جازه قارون من ذهب
وأين عاد وشداد وقحطان؟

أتى على الكل أمر لا مرد له
حتى قضوا فكان القوم ما كانوا

وصار ما كان من ملك ومن ملك
كما حكى عن خيال الطيف وسنان

ورأتين وراء البحر في دعة
لهم بأوطانهم عز وسلطان
أعندكم نبأ من أهل أندلس
فقد سرى بحديث القوم ركباً؟
كم يستغيث بنا المستضعفون وهم
قتلى وأسرى فما يهتز إنسان؟
ماذا التقاطع في الإسلام بينكم
وأنتم يا عباد الله إخوان؟
ألا نفوس أبانت لها همم
أما على الخير أنصار وأعوان
يا من لذت قوم بعد عزهم
أحال حالهم جور وطمغان
بالأمس كانوا ملوكاً في منازلهم
واليوم هم في بلاد الكفر عبدان
فلو تراهم حيارى لا دليل لهم
عليهم من ثياب الذل ألوان
ولو رأيت بكاهم عند بيعهم
لهالك الأمر واستهوتك أحزان
يا رب أم وطيفل جيل بيتهما
كما تفرق أرواح وأبدان
وظفلة مثل حسين الشميس إذ طلعت
كأنما ياقوت ومرجان
يقودها العليج للمكروه مكرهه
والعين باكية والقلب حيران
لمثل هذا يذوب القلب من كمد
إن كان في القلب إسلام وإيمان
ورأتين وراء البحر في دعة
لهم بأوطانهم عز وسلطان
أعندكم نبأ من أهل أندلس
فقد سرى بحديث القوم ركباً؟
كم يستغيث بنا المستضعفون وهم
قتلى وأسرى فما يهتز إنسان؟
ماذا التقاطع في الإسلام بينكم
وأنتم يا عباد الله إخوان؟
ألا نفوس أبانت لها همم
أما على الخير أنصار وأعوان
يا من لذت قوم بعد عزهم
أحال حالهم جور وطمغان
بالأمس كانوا ملوكاً في منازلهم
واليوم هم في بلاد الكفر عبدان
فلو تراهم حيارى لا دليل لهم
عليهم من ثياب الذل ألوان
ولو رأيت بكاهم عند بيعهم
لهالك الأمر واستهوتك أحزان
يا رب أم وطيفل جيل بيتهما
كما تفرق أرواح وأبدان
وظفلة مثل حسين الشميس إذ طلعت
كأنما ياقوت ومرجان
يقودها العليج للمكروه مكرهه
والعين باكية والقلب حيران
لمثل هذا يذوب القلب من كمد
إن كان في القلب إسلام وإيمان

Što doživi vrhunac, počne opadati,
ugoda ne traje vječno, nemoj se nadati!

Stanja se, kao što vidiš, smjenjuju,
neko vrijeme obraduje, druga nasekiraju.

Na ovom svijetu niko vječno ne ostaje,
na njemu ništa vječno nije, sve bude i nestaje.

Samo vrijeme bez dileme svaki oklop uništi
čak i onaj što mu sablja mašrefijska³ ne naudi.

Ono sablju svaku britku istrgne i uništi,
pa i Jezen kad se zove, u Gamdanu boravi⁴.

Gdje su sada okrunjene glave jemenske,
gdje li su im sada vijenci, gdje li krune blistave?

Gdje je ono u Iremu što ga Šeddad izgradi,⁶
gdje nestaje Sasanidi, Perzijom su vladali?

Gdje je ono silno blago što ga Karun imade,⁷
Gdje je Ad, a gdje Šeddad, kamo Kahtan⁸ nestade?

Svima došlo neumitno, što ne mogu izbjeći,
nestalo ih, k'o da nikad ovdje nisu živjeli.

I kraljevstva i kraljevi uspomena postali,
k'o san pusti kad se iz njeg neki spavač probudi.

Zeman leđa okrenuo Dariju i ubici,⁹
a Kisraa¹⁰ ni palača njegova ne zaštiti.

Sve je teško i čini se lahko nikad ne bješe.
Ko je reko da Sulejman nekad svijetom vladaše?

Vrijeme sobom nosi uvijek svakojake nevolje,
ponekad nas obraduje, ponekad rastužuje.

Nevoljama mnogima se uvijek nađe utjeha,
al' je nema onom što je zadesilo nam islam.

Neutješna nevolja je snašla cijelu Džeziru,¹¹
zbog nje Uhud, a i Sehlan padoše u prašinu.¹²

Urekli je zbog islama¹³, pa se jadna skupila,
mnogobrojna mjesta njena bez njega su ostala.

Valensiju pitaj za Mursiju,
a za Jaén upitaj Sativu.¹⁴

Gdje je Kordoba, što dom je nauke bila?
Mnogoga je alima ona proslavila¹⁵.

Gdje je Sevilja i sve krasote koje je imala,
gdje je rijeka njena, što 'no je s hukom šikljala?

Sve su to oslonci bili i čvrsta uporišta.
Hoće li bez njih od zemlje ostati išta?

Sa žalom plače fontana bijela,
k'o ašik što ga je draga ostavila!

Plače za domovima pustim od islama,
opustjeli su, nad njima kufra je tama.

Svaku su džamiju u crkvu pretvorili,
u nju su stavili križeve, zvona objesili.

Mihrabi suze rone, mada su od kamena,
minbera svaka plače, iako drvena.

Ti, što nemaran si, a vrijeme savjet ti daje,
ako li spavaš, vrijeme, znaj, budno je!

Ti, što ponosno hodiš u svome domu siguran,
zar te nakon Sevilje može zavodit' tvoj vatan?

U zaborav nepovratni ode sve što prethodi,
zaborav neće prekrit' ovo što nam se dogodi.

Vi što jašete konje vrane i uvježbane,
što na atmejdanu sliče orlovima,

Vi što nosite indijske sablje britke,
što blistavo sjaju u prašini bitke,

I što preko mora lagodno živite,
u domov'na svojim, u slavi i moći,
Je li do vas došla vijest andaluska
što se prenosila putem konjanika?

Kol'ko su nas za pomoć molili tlačeni,
ubijani, dok su i sužnjeni bili. Nismo ni hajali.

Kakav je to razdor u islamu međ' vama?
O robovi Allahovi, pa vi ste braća!

Zar nema junačkih duša što slavu priželjkuju,
da u dobru sada braću podrže i pomognu?

Ko li će povratit' ponos narodu što trpi
poniženje,
ko će obespravljenim donijet' izbavljenje?

Do jučer bijahu kraljevi u svojim domovima,
danas ih kafir učini svojim robovima!

Da ti je samo da ih vidiš, zbunjene i obezglavljene,
u raznobojno ruho poniženja redom zaodjevene!

*Da si ih samo vidio kako plaču kad su ih prodat'
poveli,
strah bi te silan i tuga gorka sigurno obuzeli!*

*Kol'ko je samo majki od djece tada rastavljeno,
kao kad tijelo od duše bude odvojeno,*

*Koliko djevojaka, blistavih k'o sunce kad grane,
na dragulje što sličje, a i na merdžane,*

*Barbari silovat' silom odvedošje.
Oči suzom suze, a duša uzdiše.*

*Ovaj prizor bolni svako srce slama,
ako u njem' ima dina i imana.*

ksandar Makedonski – Veliki!

¹⁰ Kisra, Kserks ili Husrev je također persijski vladar

¹¹ Džezira – doslovno: ostrvo; koristi se za Arabijsko poluostrvo i za Endelus

¹² Uhd je brdo u blizini Medine, a Sehlan u blizini Mekke, po nekima u Iraku (?); iako daleko, čak i ove planine osjećaju težinu gubitka koji je zadesio muslimane Endelusa

¹³ Procvat islama je izazvao ljubomoru i zavist kod dušmana

¹⁴ Valensiju su muslimani zvali Belensija, Jaén – Džežjan, Sativu – Šatiba, Kordobu – Kurtuba, a Sevilju – Išbilija ili, kao u ovoj pjesmi, Hims, kao i grad u Siriji

¹⁵ To su, na primjer, poznati mufessir Kurtubi i filozof Ibn Rušd Averroes

Bilješke

¹ www.muslimphilosophy.com/ip/abu-baq-ar2.htm

² Izvanredan rad o izgonu muslimana iz Španije našao sam na Internetu tragajući za pjesmom o kojoj je riječ i nadam se da će, ako Bog da, uslijediti ubrzo njegovo prevođenje i objavljivanje

³ Vjerovatno nazvane po mjestu čuvenom po proizvodnji kvalitetnih sablji, kao što su nekad kod nas bile sablje dimiskije, iz Damaska

⁴ Dvostruka igra riječi: govori se o predislamskom jemenskom vladaru Sejfu ibn ebi-Jezenu, čije ime znači upravo *sablja*; Gamdan je njegov dvorac, a riječ asociira na *gimd*, korice mača!

⁵ Mnoga drevna arapska kraljevstva su doživjela procvat upravo u Jemenu

⁶ Šeddad je kralj legendarnog naroda Ada iz Hadrameuta, koji je sagradio grad u Kur'anu nazvan Irem sa stubovima (89:6)

⁷ Karun (Krez) je legendarni bogataš koji je, prema Kur'anu, imao toliko blago čije ključeve je bilo teško nositi skupini jakih ljudi **m**

⁸ Kahtan – praotac Južnih Arapa

⁹ Darije – legendarni perzijski vladar, a njegov ubojica je Ale-

Summary

Fikret Pašanović

LONGING FOR ANDALUSIA

Aggression against Bosnia and Herzegovina, along with the genocide and other crimes against humanity committed in this country, greatly resemble the faith which befell Muslims of Andalusia, in the Muslim Spain. *Marthiyya*, a tragic poem of Abul Baqa Al Rundi laments over the loss of cities; it was made in 1267, in the aftermath of the loss of Sevilla which fell into the hands of Christians in 1248. Enclosed is the poem in its original Arabic version, as well as in Bosnian language.

موجز

فِكْرَتُ باشانوفيتش

الحسرة على الأندلس

إن العدوان على البوسنة والهرسك، والإبادة الجماعية وغيرها من الجرائم، تذكرنا كثيرا بما حدث للمسلمين في الأندلس. "المرثية"، شعر حزين للشاعر الأندلسي أبو البقا الروندي، يبكي فيه خسارة الكثير من المدن، وقد كتبت عام ١٢٧٧ م، بعد سقوط إشبيلية في أيدي الصليبيين سنة ١٢٤٨. ويقدم المقال النص العربي للقصيدة، مع ترجمتها إلى اللغة البوسنية.